

Látogatóban a 100 éves Képzőművészeti Főiskolán

Tanárok vagy művészek?

Száz esztendővel ezelőtt a Rumbach Sebestyén utcában, egy kis bérlakásban, Kelety Gusztáv festőművész kezdte meg a képzőművészek felsőfokú oktatását. Szinte véletlen volt. Az intézmény annak köszönhető létrejöttét, hogy Kelety házitartó volt báró Eötvös József családjánál, s a későbbi kultuszminiszterrel megismerkedett a képzőművészetet. Eötvös Keletyt kiküldte, hogy tanulmányozza az európai képzőművészeti akadémiaikat; tapasztalatairól Kelety tanulmányban számolt be annak idején.

Három évvel később az intézmény már a mai Népköztársaság útja 71. szám alatt működött, a mostani székház tőzomszédságában. Annak idején csupán rajztanárokat képeztek itt, az iskola lényegileg megmaradt Országos Mintarajz Tanodának. Kelety koncepciója szerint ugyanis a fő feladat az lett volna, hogy az iskolai oktatáson keresztül teremtsék meg a vizuális kultúra, illetve a képzőművészet iránti érdeklődést, ehhez pedig elsősorban tanárképzésre volt szükség. A helyzet mindaddig nem változott, amíg 1901-ben Szinyei-Merse Pál át nem vette az intézmény vezetését. Addig is azonban fokozatosan győzött az az elv, hogy a művészeket se külföldi akadémiákon, hanem idehaza képezzék. 1881-ben Beniczúr Gyulát hazahívták Münchenből, majd megnyílt a murális (freskó, mozaik stb.) mesteriskola Lotz Károly vezetésével, a szobrászhallgatók oktatásának élére pedig Stóbl Alajos állt. Sőt, külön női festőiskola is alakult, előbb Mészöly Géza, majd Deák-Ébner Lajos vezetésével. Mindezek alapján véve a mintarajz iskola társintézeteként működtek. Így maradt ez 1920-ig; Szinyeinek sem sikerült felszámolnia azt a gyakorlatot, hogy külön képezzék a tanárokat, s külön a művészeket.

A Képzőművészeti Főiskola újjászervezésével 1920-ban Lyka Károlyt bízták meg. Ő Réti István festőtanár álláspontját elfogadva, egyesítette a kétféle képzést; a rajztanárok nemcsak hogy együtt tanultak a művészekkel, hanem rendes hallgatónak tulajdonképpen csak azt tekintették, aki egyúttal tanárnak is tanult.

Mindezekről dr. Végvári Lajos művészettörténész, tanszékvezető tanárral beszélgettünk, abból az alkalomból, hogy a főiskola — illetve 1971. szeptember 1. óta már egyetem — most 100 éves. A képzőművészeti felsőoktatás történetének rövid áttekintése után a jelen gondjaira, terveire terelődik a szó.

— A Lyka-Réti-féle elképzelések uralkodtak évtizedekig, egészen az 50-es évek elejéig, amikor a rajztanárképzést megszüntették. Később visszaállították ugyan, de nem volt kötelező érvényű. Tíz év óta azonban — folytatta dr. Végvári Lajos — ismét minden hallgató köteles a pedagógiai tárgyakat is elsajátítani, és így képzésüket a középiskolákban a rajz, a művészettörténet és az ábrázoló geometria terén hasznosíthatják. Elvben. Gyakorlatilag ugyanis nem igen van rá alkalmuk. Ezekre a szakokon állás szinte csakis az általános iskolákban van, de a mi hallgatóinkkal szemben nagy az előnyük a pedagógiai főiskolákon végzetetteknek, akik három szakon képesítődnek. Tőlünk évente csupán egy-két ember tud tanárként elhelyezkedni a középiskolákban.

— Nem utolsósorban tehát itt kell keresnünk az okát a vizuális kultúra oktatásában mutatkozó hiányosságoknak. Az ilyen szempontból legfontosabb, középiskolás korban úgyszólván semmi eligazítást, képzést nem kapnak a diákok.

— Egy-két gimnáziumban tanítanak úgynevezett tapasztalati látszattant — körülbelül ez felel meg az egykori rajzoktatásnak —, a műalkotások elemzése című tantárgy kötelező ugyan a gimnáziumban, jobbra azonban történelem-tanárok tanítják. Ők pedig természetesen kizárólag történeti studiumnak fogják fel a tantárgyat, s vajmi keveset segíthetnek az esztétikai kultúra fejlesztésében. Rajztanárként diplomázott hallgatóink az állam és a tanácsok gondját növelik.

— Hány hallgatójuk végez évente?

— Általában harmincan kezdenek, és huszonöt-huszonnyolcan végeznek.

— A többiek pedig alkotóművészként igyekeznek megélni. Így aztán nemcsak a tanárok elhelyezése okoz társadalmi-gazdasági gondot, hanem a művészek foglalkoztatása is. A kiállításokat járó ember lépten-nyomon találkozik ezzel a problémával: túlságosan nagy az újonnan jelentkező művészek száma, elsősorban a festőké. Ellentmondás mutatkozik itt a tényleges társadalmi igény és a képzés között. Nagy ütemben épülnek, fejlődnek városaink, lakótelepeink, új gyárak, üzemek, művelődési otthonok emelkednek ki a földből, de festőink jvársze táblaképeket fest — csaknem kizárólag erre készítette fel őket a főiskola! — és elsősorban a Képesarnok Vállalaton keresztül igyekeznek boldogulni.

Pedig a sok új, bizony nemegyszer sivar épület ugyancsak rászorolna arra, hogy képzőművészeti alkotásokkal derítsék fel, lakótelepeinknek ugyancsak jól tenne, ha képzőművészek nagyobb számban — és felkészülten! — tudnának bekapcsolódni az urbanisztikai feladatok ellátásában.

— Sajnos, így van. Annak ellenére, hogy a főiskola például zománcégető kemencével is rendelkezik, sőt lehetőséget nyújt a gobelinszövésre, freskógyakorlatra, mozaikrakásra is. Hallgatóink azonban kevésbé aknázzák ki ezeket a lehetőségeket.

— Nem gondolja, hogy közrejátszik ebben a hazai hagyományokon kívül a főiskola oktatási módszere, illetve meggyökeresedett szemlélete is?

— Szerintem sem a táblakép az elsődleges, és úgy gondolom, hallgatóinknak minden műfajjal, technikával és minden ábrázolási móddal meg kellene ismerkedniük, hogy felkészülhessenek az életre. Nem lehet s nem szabad a képzőművészet területét eleve szétparcellálni.

— Úgy tűnik, hogy bizonyos szemléleti problémák a tanítványok kiválasztásában is mutatkoznak. Képzőművészeti gimnáziumokban — ahogy mondják: művészeti szakközépiskolákban — olyan véleményeket hallottam, hogy a főiskolai felvételikén nem jó szemmel nézik a szakközépiskolából kikerülőket.

— Bizonyos, hogy egyes helyekről a hallgatók már valamiféle stílusmodort hoznak magukkal. Nem egyéni stílusukat, hanem olyat, amit tanáraiktól és egymástól lesnek el, s amiről — tévesen — úgy hiszik, hogy korszerű. Hozzá kell tennem: még ha valóban saját invenciót mutat is a hallgató, a felvételinél akkor is objektivebb mércét kell használni, hiszen az invenció megítélése nagyon is esetleges. Azt kívánjuk, hogy térbeli jelenségeket imitatívan, másolásszerű pontossággal tudjanak ábrázolni. Emellett megnézzük azokat a rajzaikat is, amelyeket otthon készítettek, s a felvételire magukkal hoztak. Biztos, hogy ez a felvételi mérce még a Réti-Lyka-féle reform idején alakult ki. Úgy hiszem azonban, hogy jó alapot ad, még akkor is, ha majd később túllépnek ezen a fokon. Előbb az kell, hogy „le-rajzolni” tudjanak valamit, s a deformálás, a logikus „el-rajzolás” csak egy későbbi fejlődési fokon indokolható. Az invenció vizsgálata egyébként technikailag lebonyolíthatatlan: a felvételire mintegy ötszázan jelentkeznek. A továbbiakban azonban, úgy hiszem, már jobban lehetne vizsgáztatni a sajátos, egyéni, alkati tehetséget, a képalkotó készséget.

— Megválaszthatja-e a művésznövendék azt a művésztanárt, akit eszményképének tart, magához legközelebb állónak érez?

— A hallgató nem választhatja meg a tanárát, csak ahhoz a tanárhoz mehet,

aki a rajzok titkos elbírálása, a felvétel során részavazott.

— Pedig az ilyen sajátos, egyéni képességeket igénylő hivatásnál ez a szabad választás nézetem szerint elengedhetetlen.

A továbbiakban néhány gyakorlati kérdésre terelődött a szó.

— A főiskola 30 ezer kötetes művészeti könyvtára az egyik legrangosabb ilyen intézmény. A hallgatók itt nemcsak művészettörténeti könyveket találnak, hanem valamennyi jelentős kortárs szakmai folyóiratot is tanulmányozhatják. A szocialista országokkal cserekapcsolatunk van, egy-egy országba 10—12 főnyi csoportok látogatnak el. Ezt a kapcsolatot jó lenne bővíteni. Segítik a hallgatók tájékozódását a vetített képes előadások is. Régebben háromezer fekete-fehér diapozitívval rendelkezünk, ma pedig tízezer színes, modern anyagot is magában foglaló, diapozitív áll a rendelkezésünkre. Most avattuk fel korszerű, új vetítőtermünket.

A főiskola százestendő történelme során számtalan vita pergőtüzében állt. Érvek és ellenérvek csaptak össze: kell-e, lehet-e főiskolán alkotóművészetet tanítani; hiszen az újat hozó, jelentős stílusáramlatok, művészeti forradalmak — idehaza is, külföldön is — általában a főiskolák falain kívülről indultak. Nem kétséges: a jövőben is lesznek viták.

Sok sikert kívánunk az immár egyetemi rangra emelt intézménynek a problémák megoldásához.

Bojár Iván